

ἀνήκον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, τὸν ἐμπροσθέντα ὑπὸ τοῦ Ἡροστράτου. Οἱ ἐκ πορφυρίτου ὀκτῶ κίονες, οἱ ἰστάμενοι ἀνά δύο μεταξὺ τῶν παραστάδων, ἀνήκον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἡλίου, ὃν ἀνήγειρεν ὁ Αὐρηλιανὸς ἐν Βαλθέκ. Ἄλλοι κίονες ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ ἐν Κυζικίῳ ναοῦ τοῦ Διὸς, ἐκ τῶν ναῶν τῶν Θηβῶν, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ῥώμης, τῆς Τρωάδος, τῶν Κυκλάδων, τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ παριστώσιν ἀπειρον ποικιλίαν μεγεθῶν καὶ χρωμάτων. Μεταξὺ τῶν κίωνων, τῶν δρυφάκτων, τῶν στυλοβατῶν, καὶ τῶν πλακῶν, ὅσα ὑπολείπονται ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐπεנדύτου τοῦ ναοῦ, φαίνονται μάρμαρα ἐξ ὅλων τῶν λατομείων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Γαλλίας. Τὸ μάρμαρον τοῦ Βοσπόρου λευκὸν καὶ μελανόσκιτον ἐτέθη ἀπέναντι τοῦ μέλανος κελτικοῦ μαρμάρου τοῦ φέροντος φλέβας λευκάς· τὸ πράσινον μάρμαρον τῆς Λακωνικῆς ἀντακχλάται εἰς τὸ κυανοῦν τῆς Λιβύης· ὁ κατὰστικτος πορφυρίτης τῆς Αἰγύπτου, ὁ διάσημος γρανίτης τῆς Θεσσαλίας, ὁ ἐξ Ἰασσοῦ Καρικὸς λίθος, ὁ φέρων λευκάς καὶ πορφυρᾶς ταινίας, ὁ ὠχρὸς Καρύστιος ὁ πεποικιλμένος μὲ στίγματα σιδηρόχροα, συνανακίρῳσι τὰ χρώματά των πρὸς τὴν πορφύραν τοῦ Φρυγίου μαρμάρου, πρὸς τὸ ρόδινον χρῶμα τοῦ μαρμάρου τῶν Συνάδων, πρὸς τὸν χρυσοῦν τοῦ μαρμάρου τῆς Μαυριτανίας, καὶ πρὸς τὴν χιόνα τοῦ μαρμάρου τῆς Πάρου. Εἰς τὴν ποικιλίαν δὲ ταύτην τῶν χρωμάτων πρόσθετες τὴν ἀπερίγραπτον ποικιλίαν τῶν σχημάτων τῶν κηλίδων, τῶν κορωνίδων, τῶν ῥόδων, τῶν δρυφάκτων, τῶν παραδόξου κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ κιονοκράνων, εἰς ὃν συναναφύρονται ζῶα, φυλλώματα, σταυροὶ, χίμαιραι, καὶ ἄλλα πράγματα εἰς οὐδένα ῥυθμὸν ἀνήκοντα, φαντασιώδη κατὰ τὸ σχέδιον, καὶ ἀνόμοια κατὰ τὸ μέγεθος, κατὰ τὴν συνηρμοσμένα καὶ στελέχη κίωνων, καὶ στυλοβάτας μὲ ἰδιότροπα ἀνάγλυφα, ἐφθαρμένους ὑπὸ τῶν αἰώνων, καὶ διεσχισμένους ὑπὸ μαχαίρων· ἅτινα πάντα ὁμοῦ παρέχουσι παράδοξον θέμα μεγαλοπροσπείας ἀτάκτου καὶ βαρβαρικῆς, καὶ εἶνε τὸ ὄνειδος τῆς καλλιισθησίας, χωρὶς νὰ δύνασαι ν' ἀποσπάσης ἀπ' αὐτῶν τὸ βλέμμα.

Ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ ἐν τούτοις δὲν δύνασαι νὰ ἐννοήσῃς ὅλην τὴν εὐρύτητα τοῦ τζαμίου, διότι τὸ καθολικὸν δὲν εἶνε τῶνδ' ἐν μέρει μέρος αὐτοῦ. Αἱ δύο στοαὶ, αἵτινες ὑποστηρίζουσι τὰ δύο πλάγια ὑπερῶα, εἶνε αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς δύο μεγάλα οἰκοδομήματα, ἐξ ὧν θὰ ἠδύνατό τις νὰ συναποτελέσῃ δύο ὅλους ναοὺς. Ἐκατέρα τῶν στοῶν τούτων διαχωρίζεται εἰς τρία μέρη, διακρινόμενα διὰ τῶν ὕψηλοτάτων ὄθεν καὶ πάντα ἐν αὐταῖς, κίονες, ἐπιστύλια, παραστάδες, θόλοι εἶνε ἀπειρομεγέθη. Ὅταν διαβαίνῃς ὑπὸ τὰς στοὰς ταύτας, μόλις διαφαίνεται διὰ τῶν ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἐφέσου κίωνων τὸ μέγα καθολικόν, καὶ φαίνεται ὡς νὰ εὑρίσκειται ἐντὸς ἄλ-

λου ναοῦ. Αὐτὸ τοῦτο δοκιμάζει ὁ θεατῆς καὶ ἀπὸ τῶν ὑπερῶων, εἰς ἃ ἀνέρχεται διὰ κλίμακος σπειροειδοῦς ἐλαχίστης κλίσεως, ἀπ' οὗ δὲν ὑπάρχουσι βαθμιῖδες, καὶ δύναται νὰ ἀνέλθῃ τις ἀνέτως καὶ ἐπιππος. Τὰ ὑπερῶα ἦσαν ὁ γυναικωνίτης· οἱ μετανοοῦντες ἔσαντο ἐν τοῖς προπυλαίοις, καὶ οἱ ἄλλοι πιστοὶ ἐν τῷ καθολικῷ. Ἐκαστον ὑπερῶον θὰ ἠδύνατο νὰ χωρέσῃ τὸν πληθυσμὸν ἐνὸς προαστείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Νομίζεις, ὅτι δὲν εὑρίσκεισαι ἐντὸς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὅτι διέρχεται τὸ θεωρεῖν τιτανεῖου θεάτρου, ὅπου μέλλει νὰ ἐκτραγῆ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἄσμα ἐξ ἑκατοντακιςχιλίων στομάτων. Διὰ νὰ ἴδῃς τὸ τζαμίον, πρέπει νὰ ὑπάγῃς νὰ σταθῆς εἰς τὰ δρύφακτα, καὶ τότε βλέψεις ὅλον τὸ μεγαλεῖον. Τὰ τόξα, οἱ θόλοι, αἱ παραστάδες, τὰ πάντα φαίνονται γιγάντεια. Οἱ πράσινοι δίσκοι, τοὺς ὁποίους ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ ἐνόμιζες, ὅτι δύνασαι νὰ μετρήσῃς μὲ τὸν πῆχυν τῆς χειρὸς, σοὶ φαίνονται τῶρα ἱκανοὶ νὰ σκεπάσωσιν ὀλόκληρον οἰκίαν. Τὰ παράθυρα εἶνε πυλῶνες ἀνακτόρων· αἱ πτέρυγες τῶν Χερουβεὶμ εἶνε ἰστία νηὸς, οἱ ἄμβωνες πλατεῖαι, ὁ δὲ θόλος σοὶ φέρει σκοτοδινίαν. Ῥίπτων δὲ πρὸς τὰ κάτω τὸ βλέμμα βλέψεις ἄλλο θαῦμα. Δὲν ἐπίστευες, ὅτι εἶχες ἀνὰ τὴν τόσον ὑψηλά. Τὸ ἔδαφος τοῦ καθολικοῦ σοὶ φαίνεται κατακείμενον εἰς τὰ βῆθη ἀβύσσου, καὶ τὰ ἀναλογεῖται, οἱ πύελοι τῆς Περγάμου, αἱ ψίχθοι, αἱ κανθῆλαι σοὶ φαίνονται ἐκτάκτως ἐσμικρομμένα. Ἐκείθεν δὲ βλέψεις κάλλιον παρὰ κάτωθεν καὶ λεπτομέρειαν περιεργον τοῦ τζαμίου τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὸ ὅτι ἐπειδὴ τὸ καθολικὸν δὲν ἔχει τὴν ἀκριβῆ διεύθυνσιν τῆς Μέκκας, πρὸς ἣν ὀφείλουσι νὰ στρέφονται οἱ Μουσουλμάνοι προσευχόμενοι, ὅλαι αἱ ψίχθοι καὶ ὅλοι οἱ τάπητες εἶνε τοποθετημένοι πλαγίως πρὸς τὰς γραμμὰς τῆς οἰκοδομῆς, καὶ προσβάλλουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς κυριώτατον σφάλμα προοπτικῆς. Ἐκείθεν δ' ἄνωθεν περιλαμβάνει τις καλῶς διὰ τε τοῦ βλέμματος καὶ διὰ τῆς διανοίας ὅλον τὸν βίον τοῦ τζαμίου. Ἐκείθεν φαίνονται τοῦροι γονυκλινεῖς ἐπὶ τῶν ψιθίων καὶ κύπτοντες τὸ μέτωπον μέγρις ἐδάφους· ἄλλοι ὀρθοὶ ὡς ἀγάλματα, κρατοῦντες τὰς χεῖρας πρὸ τοῦ προσώπου των οὕτως, ὡς ἐὰν ἐξήταζον μετὰ προσοχῆς τὰς ρυτίδας τῶν παλαμῶν των· ἄλλοι καθήμενοι σταυροποδητεὶ κάτωθεν παραστάδος, ὡς ἐὰν ἀνεπαύοντο ὑπὸ τὴν σκιάν δένδρου· γυναικῆς τινος γονυκλινεῖς εἰς γωνίαν τινὰ μονήρη· γέροντες καθήμενοι πρὸ ἀναλογεῖων καὶ ἀναγινώσκοντες τὸ Κοράνιον· ἱμάμιδες ἀπαγγέλλοντες ἐδάφια ἱερὰ εἰς ὄμιλον παιδίων· καὶ τῆδε κακείσε, ὑπὸ τὰς ἀπωτέρας στοὰς, καὶ εἰς τὰ ὑπερῶα, ἱμάμιδες, ῥατίμπιδες, μουζίνιοι, νεωκόροι, μὲ παραδόξους ἐνδυμασίας, ὑπάγοντες καὶ ἐρχόμενοι ἀφορητεῖ, ὡς νὰ μὴ ἐγγίῳσι τὸ ἔδαφος. Ἡ δὲ ἀόριστος μελωδία, ἡ σχηματιζομένη ὑπὸ τῶν ἀναγινωσκόν-

τοῦτο τιθέμενον εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ θειικοῦ ἔξοδος παράγει τὴν θειικὴν σόδα, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ De la Metherie, καθηγητὴς τοῦ Λυκείου τῆς Γαλλίας, προστέτειν εἰς τὰς παραδόσεις αὐτοῦ νὰ ἐξαγάγῃσι πότασσαν ἀναμιγνύοντες αὐτὴν μετ' ἀνθρακός. Ὁ Leblanc ἐδοκίμασε τὴν ἀντίδρασιν ταύτην, ἀλλ' εἶδεν ὅτι παρήγετο θειοῦχον νάτριον καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ, οὐχὶ δὲ ὡς ἠλπίζετο ἀνθρακικὸν νάτριον καὶ θεικὸν ὀξύ. Ὡς ἐξ ἀληθοῦς ἐμπνεύσεως ἐπῆλθεν αὐτῷ ἡ ἰδέα νὰ ῥίψῃ κιμωλίαν εἰς τὸ μίγμα τοῦτο· διὰ τῆς ἀπλῆς ταύτης προσθήκης ἡ σκευασία τῆς τεχνητῆς ποτάσεως κατέστη γεγονός. Παρατηρητέον ὅτι οὔτε ὁ Leblanc οὔτε ἄλλος τις τῶν συγχρόνων ἐνόει καλῶς τὴν θεωρίαν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτευχθείσης ἀντιδράσεως, ἀλλ' ἔχον ὁδηγὸν τὸ πνεῦμα τῆς ἐφευρέσεως κατώρθωσε διὰ πολλῶν δοκιμῶν καὶ ἐρευνῶν ἐπιμόνων, καὶ διὰ σειρᾶς ἐπιτηδείων πειραμάτων, νὰ ὀρίσῃ τὰς ἀκριβεῖς δόσεις, τὰς ἀναγκαίας πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς σκευασίας. Ὁ γδοκονταετής ἐφαρμογὴ οὐδόλως μετέβαλε τὰς ἰδέας τοῦ Leblanc ὀρισθεῖσας ποσότητας.

Μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἐφῆρμοσαν εὐρύτερον τὴν μέθοδον τοῦ Leblanc, πρῶτος ὑπῆρξεν ὁ J. B. Payen, ὅστις ἐνεκατέστη τῷ 1794 ἐν τῇ ἐρήμῳ τότε πεδιάδι τῆς Grenelle. Ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἡ κατασκευὴ τῆς τεχνητῆς ποτάσεως τοιαύτην ἔλαβεν ἀνάπτυξιν, ὥστε οὐ μόνον δὲν ὑπῆρχε τοῦ λοιποῦ ἀνάγκη εἰσαγωγῆς ξένων προϊόντων, ἀλλὰ καὶ ἀπηγορεύθη ἡ τοιαύτη εἰσαγωγή. Τὴν 20 Ἰουλίου 1810 ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Αὐτοκρατορίας» ἐδημοσίευσε τὸ ἐξῆς διάταγμα· «Ἡ εἰσαγωγή τῆς ξένης ποτάσεως καὶ τοῦ ξένου σάπωνος ἀπαγορεύεται εἰς ὅλα τὰ σύνορα τῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τε ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν».

Τῷ 1823 μόλις ὁ Ἰάκωβος Μασπράττ κατώρθωσε νὰ συστήσῃ ποτασσοποιεῖον ἐν Λιβερπούλῃ, παραδεχθεὶς καθ' ὀλοκληρίαν τὸ σύστημα τοῦ Leblanc, τὸ δ' ἐργαστάσιον τοῦτο εἶναι ἔτι καὶ νῦν ἐν τῶν μεγαλειτέρων τῆς τε Ἀγγλίας καὶ τοῦ κόσμου ὅλου.

Ὁ Leblanc κατενόησεν εὐθὺς τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐφευρέσεώς του. «Ἐκ τῆς ἐφευρέσεως τῆς κατασκευῆς τῆς τεχνητῆς ποτάσεως, λέγει, προκύπτει ὅτι ἡ Γαλλία, ἣτις καταναλίσκει κατ' ἔτος μεγίστην ποσότητα ποτάσεως... καὶ ἣτις ἐξάγει νόμισμα πολὺ, ἀγοράζουσα αὐτὴν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, θέλει κρατεῖ τὰ χρήματά της· αἱ τέχναι καὶ ἡ βιομηχανία δὲν κινδυνεύουσι πλέον νὰ στερηθῶσι τὴν οὐσίαν ταύτην τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἔνεκα τῶν περιπετειῶν τοῦ πολέμου ἢ τῆς κακῆς συγκομιδῆς φυτοῦ... Χρησιμοποιοῦται δὲ ἐπιωφελῶς τὸ θαλάσσιον ἄλας, ἀφθονον παρ' ἡμῶν ὑπάρχον. Δύναμαι νὰ προσθέσω ὅτι ἔνεκα τῆς ἀφθονίας τῶν ὑλῶν καὶ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ εὐθύνου αὐτῶν, τὰ γεινιάζοντα ἔθνη θέλουσι γίνεαι μετὰ τινα χρόνον ὑποτελεῖ τοῦ ἡμε-

τέρου ὡς πρὸς τὰ διάφορα ταῦτα ἀντικείμενα».

Τὸ μέλλον ἐπραγματοποίησε τὰς ἐλπίδας του. Ὁ Leblanc ἔζησε βίον ἀτυχῆ. Κατὰ τοὺς τίτλους, τοὺς ὁποίους ἐπὶ τινων συγγραμμάτων του βλέπομεν, ἦτο προλύτης τῆς ἰατρικῆς, χημικός, πρῶτον διοικητικὸς ὑπάλληλος τοῦ νομοῦ τοῦ Σηκουάνα, μέλος διαφόρων συλλόγων ἐπιστημονικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν, ἐγένετο δὲ γνωστὸς διὰ τινων ἔργων ἀφορώντων τὴν κρυσταλλογραφίαν, καὶ ὑπέδειξε μέθοδον, δι' ἧς ἀποκτώνται κρύσταλλα μεμονωμένα καὶ τέλεια εὐμεγέθη. Εἰς τὴν μελέτην τῆς κρυσταλλογραφίας κατέγινε δι' ὅλης σχεδὸν τῆς ζωῆς του, καὶ διὰ τῶν περὶ τὰ κρύσταλλα ἐρευνῶν του ἠλπίζε πιθανῶς ν' ἀποκτήσῃ ἐπιστημονικὴν φήμην.

Αἱ ἐρευναι τοῦ Leblanc, ὑποβληθεῖσαι εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν ἀπὸ τοῦ 1786 μέχρι τοῦ 1788, ἔτυχον καταχωρίσεως ἐν τῇ «Συλλογῇ τῶν ξένων ἐπιστημόνων». Τῷ 1792 ἀναφορὰ ὑπογραφείσα ἐν τῷ Λούβρῳ ὑπὸ διαφόρων μελῶν τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐξήτει παρὰ τῆς κυβερνήσεως νὰ ἐπιφορτίσῃ τὸν Leblanc νὰ καταρτίσῃ συλλογὴν πλήρη ὅλων τῶν κρυσταλλωμένων ἀλάτων. Κατὰ μῆνα Ἰουνίου τοῦ 1794 ἡ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Ἐπιτροπὴ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐνετείλατο αὐτῷ νὰ γράψῃ πραγματεῖαν περὶ κρυσταλλοτεχνίας, ἀλλ' αἱ περιστάσεις ἐμπόδισαν τὴν δημοσίευσιν τοῦ βιβλίου τοῦτου, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἐτυπώθη.

Τὴν 30 Φεβρουαρίου μηνός, ἔτει δεκάτῳ, ὁ Haüy καὶ ὁ Vauquelin διὰ νέας ἀναφορᾶς, συνταχθεῖσας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν, προσεκάλουν τὸν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργῶν νὰ «χορηγήσῃ εἰς τὸν πολίτην Leblanc τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κρυσταλλώσεως τῶν ἀλάτων, καὶ πρὸς τύπωσιν τοῦ βιβλίου του, ἵνα βεβαιωθῇ καὶ ἐξκπλωθῇ ἡ θεωρία τῆς κρυσταλλώσεως, καὶ ἵνα σχηματισθῶσι συλλογαὶ πλήρεις καθαρῶν κρυστάλλων, ἀποδιδόμενου εἰς τὰς ἀγαπητὰς αὐτοῦ ἐργασίας ἐπιστήμονος, ὅστις ἔνεκα τῶν δεινῶν τῆς Ἐπαραστάσεως ἀδυνατεῖ νὰ διατηρῇ τὴν οἰκογένειάν του».

Ὁ Leblanc ὡς τόσοι ἄλλοι ἐφευρέται, οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὸν βιομηχανικὸν πλοῦτον τῆς πατρίδος των, ἔζησε πενέστατος, ἀλλ' ὁ μέγας ἐργάτης οὐδέποτε κατεβλήθη ὑπὸ τῆς ἀτυχίας. Ἐχὼν πνεῦμα ἰσχυρὸν ἅμα δὲ καὶ θέλησιν σταθεράν, ἔφερε μετὰ καρτερίας τὰς σκληρὰς δοκιμασίας τοῦ βιομηχανικοῦ αὐτοῦ σταδίου.

Ὡν δὲ ἐπιστήμων μᾶλλον ἢ τεχνουργός, ἐπέδθη δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, καὶ κατενόησε μὲν τὴν σπουδαιότητα τῆς βιομηχανικῆς αὐτοῦ ἐφευρέσεως, ἀλλ' ἐθεώρησε τὰ ἐξ αὐτῆς προκύψαντα προσωπικὰ ἀτυχήματα ὡς δευτερεύοντα ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ συμβεβηκότα.